

**Mellem kuldechok og varmedød.
Eller:
Du må ikke bedrive metafor.
Om varme og kulde i indvandrerdiskursen.**

Torben Rugberg Rasmussen

Der er en lang tradition for at identificere modernitet med kulde. Det er selvsagt en metafor, men vel at mærke en metafor, der har opnået en næsten selvfølgelig status eller gyldighed. Det gælder både som kritik af det moderne og den vestlige kultur og i form af ambitioner om at inddæmme, minimere eller slet og ret sætte en stopper for modernitetens systematiske produktion af kulde.

I følge den tyske litteraturprofessor Helmuth Lethens artikel "Kälte. Eine Zentralmetapher der Erfahrung der Modernisierung" spiller kulde-metaforer en central rolle i forhold til forståelsen af det moderne liv. Eller måske rettere: Dikotomien mellem varme og kulde har opnået en status som mere eller mindre automatiseret eller rygmarvsbestemt forståelsesramme for graden af livskvalitet i det moderne samfund. Hvor "varme" fremstår som indbegrebet af ægte liv forstået som tætte følelsesmæssige relationer til den anden, til et givent sted eller et givent kollektiv, markerer "kulde" opbruddet, adskillelsen eller fremmedgjortheden fra denne varme eller den nære, tætte eller symbiotiske relation mellem individ, kollektivitet og sted, som varmen refererer til.

Et eksemplarisk udtryk for modernitetens kulde finder vi f. eks. i den daværende statsminister Anker Jørgensen nytårstale fra 1977, som han indledte med at citere Kim Larsens "Det er en kold tid, som vi lever i. Alle går rundt og fryser". Man kan næsten mærke mistrøstigheden, håbløsheden og den sociale tristesse, selvom både "den kolde tid" og den "frysende" tilstand, som kulden giver anledning til for de involverede kroppe, selvsagt er metaforer. Her aflæses ikke termometre eller andre objektive målingsaggregater for henholdsvis varme og kulde. Derimod tages temperaturen på en sjælelig, mental eller social tilstand med kroppen som indiskutabel autoritet..

Kuldens eller forfrysningens former

Som Helmuth Lethen påpeger, spænder det negative betydningsindhold, der er indeholdt i kuldemetaforen, over forskellige forhold i det moderne samfund. Moderniteten er med andre kold, isnende, gletcheragtig, frysende eller nedkølede i forskellige henseender. Kulden refererer således både til adskillelsen og opbruddet fra tidligere tiders nære, lokale, hjemlige, traditionsbestemte eller "gemeinschaftsforankrede" fællesskabstyper, til byens eller massetilværelsens anonyme og fremmedgjorte relationer, til magt- eller herredømmeformer, der er baseret på bureaukratisk kontrol, og til krav, standarder eller målestokke for socialitet, der er baseret på almene eller abstrakte principper om effektivitet, fungibilitet og styrbarhed.

Hertil kommer kuldemetaforer, der refererer til tillærte, forstands-, eller overjegsbetingede tænkeformer. Det gælder både den kyniske kalkulation, overjegets rigide disciplinering og potentielt fatale fejladministration af seksualitetens frodige varme og den kyniske eller selviske individualisme, der har fortrængt eller annulleret den moralske økonomis hjertelige og umiddelbare altruisme. Hertil kommer yderligere en metafysisk kulde eller et eksistentielt kuldechok udløst af fraværet af beskyttende ideologiske eller religiøse læskærme el-

ler varmekilder. Frataget sin religiøse overbygning eller sit beskyttende tag henligger verden ikke blot tom, men også kold.

Det er forståelsesformer af denne art og dermed forståelsesformer, hvor transformationen fra "gemeinschaft" til "gesellschaft" identificeres med en personlig, mellemmenneskelig, social og metafysisk kulde, der er indeholdt i dikotomien mellem "varme" og "kulde" og den entydige favorisering af "varme" til fordel for "kulde". Moderniteten eller dens bærende institutioner og zoner - byen, staten, arbejdslivet, det offentlige rum - er kold, glat, sjælløs, pragmatisk, konventionsbundet eller underlagt principper om effektivitet, disciplin, funktionalitet og styrbarhed - og kalder således på mod-, nødværge- eller overlevelsestrategier, hvorigennem kulden kan holdes fra kroppen og livet.

Kampen om varme

Det kan enten være i form af individuelt eskapistiske varmestrategier formidlet via f.eks. litteraturen, underholdningsindustrien og det storforbrug af nostalgiske symboler og sentimental æstetisk kitsch, som småborgerskabet i hvert fald siden 1920'erne har haft ry for at forskanse sig bag, i form af sektorielle eller enklaveagtige frirum, varmestuer eller fællesskabstyper skabt som beskyttelse eller som kompensation for arbejdslivet, kapitalens, bureaukратиets og det offentlige rums kuldefronter eller i form af politiske strategier eller udkast udtænkt med henblik på at afvikle, demontere eller inddæmme den systematiske produktion af kulde.

Det politiske højres svar på modernitetens kulde er knyttet til nationen, en paternalistisk stat eller fællesskabstyper, hvor religion eller forskellige former for metafysisk eller kulturelt arvegods fungerer som varmekilde eller som garant for den nødvendige sammenhængskraft.

Også det politiske venstres forholdt sig til kuldens problem - nemlig i form af forskellige former for marxistisk videnskab, der som Lethen skriver ikke blot gjorde krav på at beskrive og analysere "das Räderwerk der Entfremdung", men som tillige og som eksplicit modspil til det opkog af nationalistiske, småborgerlige og før.moderne ideologier, hvormed borgerskabet eller det politiske højre forsøgte at kompensere for eller sløre modernitetens kulde hævdede at sidde inde med en videnskabeligt funderet masterplan for, "wie die "Gefriermaschine" einmal abgestellt werden könnte", dvs. hvordan køleskabet en gang for alle kan slukkes eller afstilles".

Rationalet bag denne forestilling om en temperaturmæssig "Endlösung" er velkendt. Ambitionen er en gang for alle at realisere arbejderklassens, massens eller det globale proletariats iboende, men af den herskende kulturelle orden midlertidigt nedkølede varme, kraft eller kollektivitet for på denne måde at realisere en tid, der ikke blot er varmere, men derimod gennemtrængt af en varme

af en kvalitativ anden dybde og mere varig gyldighed end de forskellige former for falsk, kompensatorisk, "lunken" eller blot midlertidigt lindrende varme, som det politiske højre tilbød.

Set i dette perspektiv kan kulden eller samfundets systematiske produktion af kulde kureres. Kulden markerer således ikke blot et eksistentielt vilkår eller en ontologisk skæbne, der mere eller mindre skyggeagtigt følger det moderne, men er snarere udtryk for en systemfejl, der kan og bør afhjælpes, nemlig ved i overensstemmelse med den videnskabelige analyse af kuldens samfundsskabte karakter at vække eller antænde den midlertidigt glemte, fortrængte eller nedkølede kollektivitet eller vulkaniske varme, som arbejderklassen, massen eller det globale proletariat af midlertidigt fædrelandsløse bærer på. Bag eller under den kulturelle orden finder vi således en varme, der midlertidigt er holdt nede eller lagt på is, men som blot venter på at blive forløst for at kunne danne afsæt for en kvalitativ ny og i pointeret forstand varm tid eller samfundsformation.

Modsætninger og tvillinger

Der er fire afgørende forskelle mellem det politiske højres varmestrategier og det politiske venstres.

For det første er det venstrepolitiske bud på, "wie die "Gefriermaschine" einmal abgestellt werden könnte", i egen selvforståelse videnskabeligt begrundet. Den udlovede eller programsatte varme udgår med andre ord fra en objektiv eller videnskabelig forståelse af kuldens samfundsskabte karakter og udgør sådan en modsætning til det politiske højres forskellige former for ideologi eller metafysik. Varmen har fornuften på sin side i modsætning til den ufornuft, der karakteriserer modpartens falske, forløjede og surrogatagtige varme.

For det andet er den udlovede eller programsatte varme fremadrettet. I modsætning til det politiske højres revitalisering af metafysisk, religiøst eller kulturelt arvegods som bolværk, læskærm eller camouflering af kulden, er det politiske venstres ambition om at sætte en stopper for den samfundsmæssige produktion af kulde i radikal forstand fremadrettet. Den udlovede eller programsatte varme refererer til et utopisk novum, der ikke kan indløses eller forløses på den nuværende kulturelle ordens præmisser. Varmen er med andre ord revolutionær og står således i skarp kontrast til det politiske højres kærlighedsvenerations- eller pietetsforhold til nationen, fædrelandet eller det historisk, kulturelt, sprogligt eller geografisk givne.

For det tredje er der afgørende forskelle med hensyn til varmekilder. Hvor svaret på modernitetens kulde i en national, nationalistisk eller højrekonservativ diskurs knytter sig til folket, nationen, hjemstavnen eller til forskellige former for sjælelige, åndelige, völkische eller biologiske kvaliteter indlejret i kulturen, den etniske arv eller racen, refererer det politiske venstres varmestrategier

til arbejderklassen, til de besiddelsesløse masser eller til det globale proletariat. Det er herfra eller fra den af den borgerlige samfundsordens midlertidigt undertrykte, glemte eller nedkølede kraft eller solidaritet, der konstituerer dette fællesskab, at den udlovede eller programsatte varme udgår.

Endelig og for det fjerde refererer det politiske højres forskellige former for varmekult eller nationale eller nationalistiske varmestrategier til et specifikt og afgrænset sted, hvorimod det venstrepolitiske alternativ hertil er stedløs eller konstrueret med en indbygget modstand over for geografi: Dels lader varmekilden sig ikke afgrænse til et bestemt sted, fordi den som endnu ikke forløst konjunktiv er alle steder. Den refererer til en kollektivitet, subversiv varme eller utopisk hjemlængsel, der både før-kulturel og før-geografisk. Dels refererer den udlovede eller programsatte ny tid til et utopisk sted, der på samme måde både er ingen steder og alle steder.

Der er god grund til at insistere på, at der er afgørende forskelle mellem de to forskellige varmestrategier. Det bærende indhold i det politiske højres forskellige former for varmekult eller varmestrategier med reference til nationen, en paternalistisk stat, religion eller fællesskabstyper baseret på lokale eller traditionsbetingede kulturelementer er på afgørende vis forskelligt fra det politiske venstres strategier. Ambitionen om at inddæmme, minimere eller sætte en stopper for modernitetens kulde er imidlertid den samme.

Set i det perspektiv har vi på trods af den politiske rivalitet at gøre med en tvillingrelation. Den forbrødring, sammenhængskraft, identitetsmæssig forankring eller symbiotiske relation mellem individ, kollektiv og sted, der i en national, nationalistisk eller højrekonservativ diskurs knytter sig til folket, det nationale fællesskab eller hjemstavnens naturgroede værdier, genfinder vi således som ideal i den venstrepolitiske diskurs. Blot er den ideelle varme forstået som en symbiotisk relation mellem individ, kollektiv og sted, som indbegrebet af autentisk liv eller som nulstilling af alle former for konfliktualitet henlagt til en endnu ikke realiseret fremtid.

Mellem kuldechok og varmedød

Som titlen på Helmuth Lethens artikel angiver, er det negative betydningsindhold, der er indeholdt i kuldemetaforen, udtryk for en central forståelse eller erfaring med det moderne liv og transformationen fra "gemeinschaft" til "gesellschaft". Det er denne transformation og identifikationen af det moderne "gesellschaft" med en allestedsnærværende både personlig, mellem menneskelig, social og metafysisk kulde, der er det bærende afsæt for de negative betydningsninger, der er indeholdt i "kulde"-metaforikken.

Set i dette perspektiv er varme-kulde-dikotomien og den entydige valorisering af "varme" til fordel for "kulde" lige så gammel som moderniteten selv.

Det samme gælder de forskellige politiske ambitioner om at inddæmme, minimere eller sætte en stopper for modernitetens forskellige forfrysningsformer. Modsætnings- og tvillingerelationer mellem det politiske højre og det politiske venstre refererer således tilbage til det politiske landskab i 1920erne og -30erne. Det er her, grundlaget for det politiske højres og det politiske venstres forskellige, men ikke desto mindre beslægtede varmestrategier bliver formuleret.

Tydeligvis genfinder vi imidlertid varme-kulde-dikotomien i den aktuelle diskussion om indvandrere, migranter og den korrekte forståelse af, relation til og socialteknologiske håndtering af etnisk, kulturel og religiøs andethed.

Eksemplerne herpå er så mange og selvfølgeligjorte, at det ikke er til at se skoven for bare træer. Det gælder f.eks. forestillingen om, at udsigelsen af varme eller hjertelige ord kan fungere som løftestang for en kvalitativ ny tid; udløvningen af eller efterspørgslen på en sådan kvalitativ ny tid, hvor den nuværende tilstand af fjendtlighed, apati og mellemmenneskelig kulde er ophævet til fordel for en mere human, hjertelig, varm eller forbrødet tid; forståelsen af indvandrerens kultur og identitet som bærer af eller adgang til en varme, sanselighed eller kollektiv vi-kultur, som det forfrosne, individualiserede, fremmedgjorte og rationelt kalkulerende masse menneske for længst har mistet forbindelsen til; forestillingen om at skulle komme indvandrerne til undsætning og beskytte deres kultur eller identitet imod såvel kuldechokket som varmedøden i det moderne; forståelsen af eksiltilværelsen som indbegrebet af smerte, kulde og hjemløshed udløst af opbruddet eller forstødelsen fra hjemlandets eller hjemstavnens trygge, varme og identitetssikrende symbiose mellem sted, individ og kollektiv, konfrontationen med modernitetens kulde og ubebolighed og integrationen i en kulturel orden, der i selve sit grundlag er koldt og som sådan væsensforskellig fra den traderede kulturs varme.

Falsk og ægte varme

Endelig genfinder vi varme-kulde-dikotomien i den selvfølgelighed, hvormed påstanden om en altgennemtrængende kulde identificeres med et principielt umætteligt behov for at camouflere, fortrænge eller holde tilværelsens fundamentale kulde fra livet - f.eks. i form i form af Morten Korchsk-idyl og andre nostalgiske eller sentimentale trygheds- og varmesymboler hentet fra småborgerskabets eller trivialkulturens righoldige arsenaler af kitsch eller andre former for midlertidigt varmegivende opiater.

Med andre ord: I sit bærende grundlag er verden eller tilværelsen kold. I forhold hertil har hjemlige eller "danske" manifestationsformer af varme - f.eks. tilvejebragt via nationale, traditionsbestemte eller religiøse symboler - karakter af narreværk, blår i øjnene, metafysisk trøst eller omgåelse eller fortrængning af kulden.

Omvendt har manifestationsformer af varme i indvandermiljøerne eller hos den kulturelt eller etnisk anden – ligeledes tilvejebragt via nationale, traditionsbestemte eller religiøse symboler - en kvalitativ anden karakter: Dels repræsenterer de en naturlig og legitim mod- eller nødværge i forhold til kuldechokket og de langsigtede effekter af modernitetens forfrysninger. Dels repræsenterer de en mere autentisk, ren og uforfalsket varme end den falske og forstillede varme. Her er ingen fortrængninger, der skal kompenseres for, ingen behov for falske opiater eller beskyttende læskærme, ingen lunkenhed eller krampagtig fastholdelse af status quo for at holde kulden og den indre dæmoner på afstand.

Endelig repræsenterer de en varme, hvor den potentielt fatale eller dæmoniske kraft, der altid ulmer bag majoritetsbefolkningens forskellige former for falsk eller kompensatorisk varme er fraværende. Med andre ord: Hvor der bag den nationale, territoriale eller hjemstavnsforankrede varme, hygge eller skinfællesskab skjuler sig et morads af primitive territorialinstinkter, arkaiske behov for sydebukke eller sammenlignelige behov eller drifter, er den varme, den etniske eller kulturel anden repræsenterer udtryk for en kvalitativ dybere eller mere autentisk varme. Eller omvendt: I modsætning til den etniske eller kulturelle andens stolte og sunde hægen om den traderede kulturs identitetssikrende værdier skjuler der sig bag den nationale varme en potentiel livsfarlig drøm eller ambition om politisk renhed eller en i sit væsen uregerlig dæmoni eller kaoskraft, der når som helst kan forvandle sig fra den primitive og hyggelige dans om stammens totem til udadvendt aggression.

Litteratur

Søren Christensen; *Fakticitetens ironi. Facetter af kulturel relativismens idehistorie*, Aarhus Universitetsforlag 1996.

Lars Christiansen: Kulturkampens rødder, *Kristeligt Dagblad*, 4.februar, 2012.

Jens Martin Eriksen og Frederik Stjernfelt: *Adskillelsens politik*, Lindhardt og Ringhof 2008.

Helmuth Lethen: "Kälte. Eine Zentralmetapher der Erfahrung der Modernisierung, i : *Dogilmunhak. Koreanische Zeitschrift für Germanistik*. 2002.

Martin Lindner: *Leben in der Krise*, Metzler Studienausgabe, Stuttgart 1994.